

ẢNH HƯỞNG CỦA BIỆN PHÁP THỤ PHẤN CHÉO BỔ SUNG BẰNG CÁC LOẠI PHẤN KHÁC NHAU ĐẾN NĂNG SUẤT VÀ PHẨM CHẤT CƠM SÀU RIÊNG SỮA HẠT LÉP (*Durio zibethinus* MURR.)

Trần Văn Hâu¹ và Nguyễn Hồng Lam¹

ABSTRACT

The experiment was designed in randomized completed block, 6 replications, each replication equal to 10 clusters. There were 5 treatments that were open pollination, assisted self and cross pollination with pollens of “Monthong”, “RI 6” or “Kho Qua Xanh”. The results showed that “Sua Hat Lep” durian could be partially self-incompatible. Assisted cross pollination increased fruit set, fruit retention, number of aril/locule, aril/fruit leading increasing fruit weight and yield but it did not effect on percentage of abnormal seed, water content in aril and total solid solution. The colour of aril that assisted cross pollination with “Monthong” as male parent was yellow to dark yellow nearly look like that of from self pollination, nevertheless it was sweeter, greasier and drier than that of from “RI 6” or “Kho Qua Xanh”.

Keywords: *Assisted cross pollination, partially incompatible, Sua Hat Lep*

Title: *Effect of assisted cross-pollination by different kinds of pollen on yield and quality of “Sua Hat Lep” durian (Durio zibethinus Murr.)*

TÓM TẮT

Thí nghiệm được bố trí theo thể thức khối hoàn toàn ngẫu nhiên, 6 lần lặp lại, mỗi lặp lại 10 chùm hoa. Có 5 nghiệm thức là đối chứng để hoa thụ phấn tự nhiên, tự thụ phấn bằng phấn hoa sầu riêng Sữa Hạt Lép và thụ phấn chéo với phấn của sầu riêng Monthong, RI 6 và Khổ Qua Xanh. Kết quả cho thấy Sầu riêng Sữa Hạt Lép có thể có đặc tính tự bất tương hợp một phần (partially self-incompatible). Thụ phấn chéo bổ sung cho sầu riêng Sữa Hạt Lép làm tăng tỉ lệ đậu trái, giữ trái trên cây dẫn đến tăng năng suất. Số hạt/trái tăng dẫn đến tăng tỉ lệ học ăn được, tỉ lệ cơm/trái, làm tăng tỉ lệ trái cân đối dẫn đến tăng trọng lượng trái lúc thu hoạch. Tuy nhiên, thụ phấn chéo bằng phấn sầu riêng Monthong, RI 6 và Khổ Qua Xanh không làm ảnh hưởng đến tỉ lệ hạt lép, hàm lượng nước trong cơm và tổng số chất rắn hòa tan. Thụ phấn chéo bổ sung bằng phấn sầu riêng Monthong cho cơm trái có màu vàng đều vàng đậm gần giống như cơm trái do sự tự thụ phấn nhưng có vị ngọt, béo và ráo cơm hơn so với thụ phấn RI 6 hay Khổ Qua Xanh.

Từ khóa: *Thụ phấn chéo bổ sung, tự bất tương hợp một phần, Sữa Hạt Lép*

1 ĐẶT VẤN ĐỀ

Sầu riêng (*Durio zibethinus* Murr.) được mệnh danh là vua của các loại cây ăn trái, rất được ưa chuộng ở các nước Đông Nam Á. Ở đồng bằng sông Cửu Long, sầu riêng cũng là loại cây ăn trái có giá trị cao và là một trong 11 loại cây ăn trái được Bộ Nông Nghiệp và Phát Triển Nông Thôn khuyến khích phát triển ở nước ta. Sầu riêng nở hoa vào buổi chiều tối nhưng có sự lệch pha giữa pha đực và pha cái và

¹ Bộ môn Khoa Học Cây Trồng – Khoa Nông Nghiệp & SHUD – Đại học Cần Thơ

sự thụ phấn chủ yếu nhờ vào công trùng nên sự thụ phấn tự nhiên thường gặp nhiều trở ngại dẫn đến tỉ lệ đậu trái thấp. Ngoài ra, ở một số giống sầu riêng còn có hiện tượng tự bất tương hợp (self-incompatible) (nên sự thụ phấn chéo với các giống sầu riêng khác để đảm bảo sự đậu trái là rất cần thiết). Sự thụ phấn bổ sung còn giúp tăng năng suất và phẩm chất trái. Nguyễn Thị Bích Vân (2001) nhận thấy thụ phấn bổ sung bằng phấn sầu riêng Khô Qua Xanh hoặc sầu riêng Monthong cho sầu riêng Sữa Hạt Lép sẽ làm tăng năng suất và số hạt/trái. Tuy nhiên, biện pháp thụ phấn chéo với các nguồn phấn khác nhau có ảnh hưởng đến phẩm chất cơm trái hay số hạt/trái đối với những giống hạt lép? Đề tài này được thực hiện nhằm mục đích xác định khả năng tự thụ phấn và ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn bổ sung bằng các nguồn phấn khác nhau đến năng suất và phẩm chất trái sầu riêng Sữa Hạt Lép.

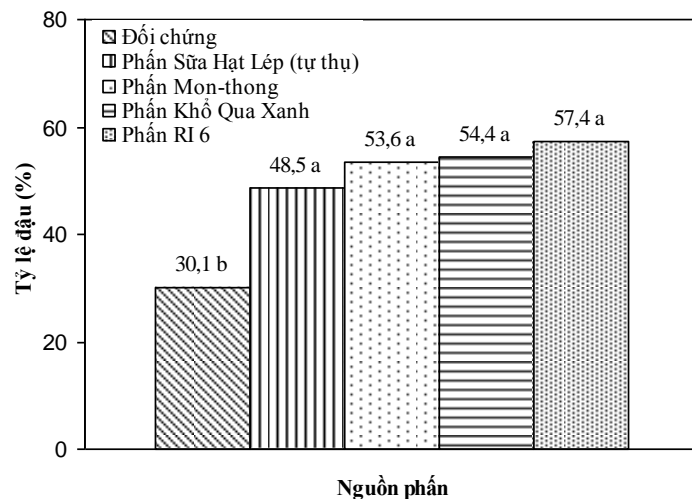
2 PHƯƠNG TIỆN VÀ PHƯƠNG PHÁP

Thí nghiệm được thực hiện trên giống sầu riêng Sữa Hạt Lép 13 năm tuổi trồng tại trại Thực Nghiệm Giồng Cây Trồng, trường đại học Cần Thơ từ tháng 9/2005 đến tháng 5/2006. Hạt phấn của sầu riêng Monthong, RI 6 và Khô Qua Xanh được lấy ở vườn của nông dân tại huyện Phong Điền, Cần Thơ. Thí nghiệm được bố trí theo thể thức khối ngẫu nhiên hoàn toàn, 6 lần lặp lại, mỗi lần lặp lại thụ phấn 10 chùm hoa. Nghiệm thức của thí nghiệm là biện pháp thụ phấn bổ sung bằng phấn của sầu riêng Monthong, Khô Qua Xanh, RI 6, Sữa Hạt Lép (tự thụ phấn) và nghiệm thức đối chứng là để hoa thụ phấn tự nhiên. Nguồn phấn từ các cây dùng làm cây cha được thu vào buổi trưa, giữ trong đĩa petri có bông thấm nước để giữ ẩm cho phấn hoa. Ngoại trừ các hoa để thụ phấn tự nhiên, tất cả các hoa của nghiệm thức thụ phấn bổ sung đều được khử đực và bao lại bằng giấy bóng mờ một ngày trước khi hoa nở và mở ra sau khi hoa đã rụng cánh hoàn toàn. Tiến hành thụ phấn khi hoa nở (từ 19.00 – 22.00 giờ) bằng cách dùng que nhỏ phết hạt phấn lên núm nhụy. Các chỉ tiêu theo dõi bao gồm tỉ lệ đậu trái, trọng lượng trái thu hoạch, dày vỏ trái, tỉ lệ phần ăn được, số hạt trên trái, trọng lượng một hạt, tỉ lệ hạt lép, tỉ lệ trái mất cân đối, tỉ lệ hạch ăn được, hàm lượng nước trong thịt trái, tổng số chất rắn hoà tan (TSS). Số liệu thí nghiệm được xử lý bằng phần mềm SPSS để tìm sự khác biệt giữa các nghiệm thức.

3 KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

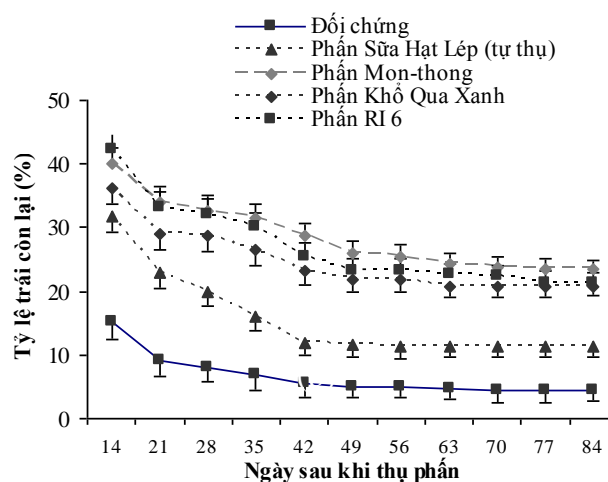
3.1 Tỉ lệ đậu trái

Tỉ lệ đậu trái của nghiệm thức đối chứng (30,1%) thấp hơn nghiệm thức tự thụ phấn và các nghiệm thức thụ phấn chéo có ý nghĩa thống kê ở mức ý nghĩa 5% (Hình 1). Khảo sát quá trình rụng trái non cho đến khi thu hoạch cho thấy giai đoạn 3 tuần sau khi thụ phấn tỉ lệ trái còn lại của các nghiệm thức thụ phấn chéo bao gồm phấn Sữa Hạt Lép đều cao hơn so với nghiệm thức thụ phấn tự nhiên, nhưng bắt đầu giai đoạn 4 tuần sau khi đậu trái cho đến khi thu hoạch thì tỉ lệ trái còn lại của các nghiệm thức thụ phấn chéo cao hơn so với tự thụ và thụ phấn tự nhiên (Hình 2).

Hình 1: Tỷ lệ đậu trái ở giai đoạn 7 ngày sau khi thụ phấn của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phân khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giống Cây Trồng, ĐHTC, mùa thuận 2005-2006

Ghi chú: số liệu được chuyển sang dạng $\sqrt{x\%}$ khi phân tích thống kê.

Hình 2: Tỷ lệ trái còn lại ở giai đoạn từ 14-84 ngày sau khi thụ phấn của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phân khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giống Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thuận 2005-2006

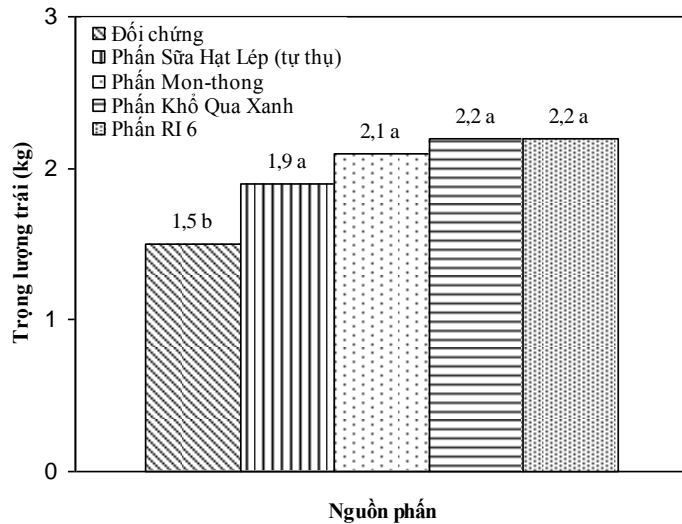
Ghi chú: số liệu từ 14-49 ngày được chuyển sang dạng $\sqrt{x\%}$, số liệu từ 56-84 ngày được chuyển sang dạng $\sqrt{x\%}$ khi phân tích thống kê.

Kết quả này cho thấy rằng mặc dù tự thụ phấn cho sầu riêng Sữa Hạt Lép có đạt tỷ lệ đậu trái và tỷ lệ giữ trái trong 42 ngày đầu sau khi đậu trái tương đương với biện pháp thụ phấn chéo nhưng sau đó cả hai nghiệm thức thụ phấn tự nhiên và tự thụ phấn đều cho tỷ lệ giữ trái thấp. Valmayor *et al.* (1965, trích dẫn bởi Lim và Luders, 1996) cho rằng những giống có hiện tượng tự bất tương hợp đòi hỏi phải thụ phấn chéo mới tạo trái còn nếu tự thụ phấn sẽ không thể đậu trái. Từ kết quả nghiên cứu về sự đậu trái trên sầu riêng Monthong, Lim và Luders (1996) cho rằng hiện tượng tự bất tương hợp được kiểm soát bởi thể giao tử và có thể phân đặc

điểm thụ phấn thành ba kiểu là tự bất tương hợp (self-incompatible), tự bất tương hợp một phần (partially self-incompatible) và tương hợp hoàn toàn (totally compatible). Trong thí nghiệm này tỉ lệ đậu trái và giữ trái cao trong giai đoạn đầu nhưng cuối cùng đạt số trái thấp hơn so với biện pháp thụ phấn chéo có thể sầu Sầu Hạt Lép có đặc tính tự bất tương hợp một phần và như thế biện pháp thụ phấn chéo với các giống sầu riêng khác sẽ có tỉ lệ đậu trái và giữ trái cao hơn so với tự thụ phấn hay thụ phấn tự nhiên. Trên giống sầu riêng D 24 ở Malaysia, George *et al.* (1993) nhận thấy giống thụ phấn chéo đạt tỉ lệ đậu trái cuối cùng từ 54-60% so với 5% nếu tự thụ phấn. Lim và Luder (1996) tìm thấy thụ phấn chéo làm tăng sự đậu trái dẫn đến tăng năng suất và chất lượng sầu riêng Monthong, trong khi tự thụ phấn cho năng suất thấp do làm rụng trái non nhiều.

3.2 Trọng lượng trái thu hoạch

Trọng lượng trái thu hoạch ở các nghiệm thức thụ chéo cao hơn hẳn so với nghiệm thức đối chứng, khác biệt qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 5% nhưng giữa các nghiệm thức thụ chéo thì sự khác biệt không có ý nghĩa qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 5% (Hình 3). Lim và Luders (1994) cũng cho biết sự tự thụ phấn sẽ cho trái có trọng lượng thấp hơn sự thụ phấn chéo 33-50%. Nguyễn Thị Bích Vân (2001) khi thụ phấn chéo giữa sầu riêng Sầu Hạt Lép với Khổ Qua Xanh và Monthong cho trọng lượng trái trung bình cao hơn (2,5 kg và 2,4 kg) so với thụ phấn với hạt phấn của chính nó và đối chứng (2,0 kg và 1,5 kg).

Hình 3: Trọng lượng trái khi thu hoạch của sầu riêng Sầu Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giống Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thu hoạch 2005-2006

3.3 Dày vỏ trái

Bề dày vỏ trái ở cả ba vị trí giữa, đầu và đít trái khác biệt không có ý nghĩa thống kê giữa các biện pháp thụ phấn chéo. Bề dày trung bình ở điểm giữa vỏ trái thấp nhất (6,4 mm) và dày nhất là ở cuối trái (13,6 mm) (Bảng 1). Qua kết quả này cho thấy ưu điểm của việc thụ phấn chéo là làm trái lớn hơn nhưng không làm dày vỏ trái.

Bảng 1: Dày vỏ trái tại ba vị trí: giữa, đầu và đít trái của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giống Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thuận 2005-2006

STT	Nghiệm Thức	Bề dày vỏ trái (mm)		
		Điểm giữa	Điểm đầu	Điểm cuối
1.	Đối chứng	7,3	9,1	12,2
2.	Phấn Sữa Hạt Lép	7,7	9,0	14,2
3.	Phấn Monthong	6,1	8,9	14,1
4.	Phấn Khổ Qua Xanh	5,7	8,1	13,6
5.	Phấn RI 6	5,9	8,5	14,1
	Trung bình	6,4	8,7	13,6
	CV(%)	39,9	16,9	23,1
	F	ns	ns	ns

Ghi chú: ns: khác biệt không có ý nghĩa qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 5%.

3.4 Tỷ lệ phần ăn được, tỷ lệ trái mất cân đối và tỷ lệ hạch ăn được

Bảng 2: Tỷ lệ phần ăn được và tỷ lệ hạch ăn của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giống Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thuận 2005-2006

STT	Nghiệm Thức	Tỷ lệ phần ăn được/trái (%)	Tỷ lệ trái mất cân đối (%)	Tỷ lệ hạch ăn được/trái (%)
1	Đối chứng	20,6 a	55,9 b	53,7 a
2	Phấn Sữa Hạt Lép	22,1 a	81,9 a	52,7 a
3	Phấn Monthong	30,3 b	32,5 c	56,8 b
4	Phấn Khổ Qua Xanh	29,7 b	19,8 c	57,3 b
5	Phấn RI 6	29,0 b	30,2 c	56,9 b
	CV (%)	11,8	42,1	2,0
	F	**	*	**

Ghi chú: ** khác biệt qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 1%.

Tỷ lệ ăn được trên trái, tỷ lệ trái mất cân đối và tỷ lệ hạch ăn được giữa các nghiệm thức thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau khác biệt có ý nghĩa thống kê ở mức ý nghĩa 5% (Bảng 2). Tỷ lệ ăn được trên trái của trái được thụ phấn chéo bằng các loại phấn Monthong, Khổ Qua Xanh và RI 6 có tỷ lệ ăn được cao hơn tự thụ bằng phấn Sữa Hạt Lép và thụ phấn tự nhiên. Đối với chỉ tiêu tỷ lệ trái mất cân đối, nghiệm thức tự thụ phấn bằng phấn của giống Sữa Hạt Lép có tỷ lệ trái mất cân đối rất cao (81,9%) và tiếp theo là thụ phấn tự nhiên (55,9%) khác biệt có ý nghĩa thống kê so với các nghiệm thức thụ phấn chéo. Biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau cũng có số hạch trên trái cao hơn so với đối chứng và thụ phấn phấn Sữa hạt Lép. Lim và Luders (1996) cho biết sự tự thụ phấn sẽ làm bị méo mó, mất cân đối, trái nhỏ hơn từ 33-50%. Nghiệm thức tự thụ có tỷ lệ trái mất cân đối, tỷ lệ com trên hạch và tỷ lệ com trên trái thấp. Lim (1997) cho biết hiện tượng tự bất tương hợp có thể dẫn đến kết quả là làm rụng nhiều trái non và làm trái bị biến dạng.

3.5 Số hạt trên trái, trọng lượng một hạt và tỷ lệ hạt lép

Số hạt trên trái của các biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau khác biệt có ý nghĩa thống kê ở mức ý nghĩa 5% nhưng trọng lượng trung bình một hạt (11,3 g) và tỷ lệ hạt lép (41,2%) giữa các nghiệm thức khác biệt không có ý

nghĩa thống kê. Biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau đã làm tăng số hạt trên trái cao hơn so với thụ phấn tự nhiên và tự thụ với phấn Sữa Hạt Lép. Trong khi đó, giữa các nghiệm thức thụ phấn chéo khác biệt không có ý nghĩa thống kê (Bảng 3).

Kết quả này cho thấy biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau đã làm tăng tỉ lệ thụ tinh và làm cho trái có hạt số học trên trái nhiều hơn trái thụ phấn bằng chính hạt phấn Sữa Hạt Lép nhưng không làm giảm tỉ lệ hạt lép trên trái. Kết quả này, một lần nữa cho thấy có thể do hiện tượng tự bất tương hợp một phần nên khi tự thụ phấn sâu riêng Sữa Hạt Lép sẽ có tỉ lệ com trái phát triển kém làm cho tỉ lệ ăn được thấp và trọng lượng trái nhỏ. Lim và Luders (1996) cho biết tự thụ phấn tạo ra trái méo mó, tỉ lệ ăn được thấp, số hạt ít nhưng thường bị lép và rối loạn chức năng.

Bảng 3: Số hạt trên trái, trọng lượng một hạt và tỉ lệ hạt lép của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giồng Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thuậ 2005-2006

STT	Nghiệm Thức	Số hạt trên trái (hạt)	Trọng lượng một hạt (g)	Tỉ lệ hạt lép (%)
1	Đối chứng	9,5a	10,9	40,8
2	Phấn Sữa Hạt Lép	10,1a	10,9	44,8
3	Phấn Monthong	17,9 b	10,9	41,9
4	Phấn Khô Qua Xanh	18,8 b	11,6	39,3
5	Phấn RI 6	19,3 b	12,0	39,3
	Trung bình	-	11,3	41,2
	CV (%)	30,2	24,1	20
	F	**	ns	ns

Ghi chú: ** khác biệt qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 1%, ns khác biệt không ý nghĩa qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 5%.

3.6 Hàm lượng nước trong cơm và tổng số chất rắn hoà tan (TSS)

Bảng 4: Hàm lượng nước và tổng số chất rắn hòa tan (TSS) trong thịt trái của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giồng Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thuậ 2005-2006

STT	Nghiệm Thức	Hàm lượng nước trong thịt trái (%)	TSS (°Brix)
1	Đối chứng	78,8	13,0
2	Phấn Sữa Hạt Lép	74,3	14,3
3	Phấn Monthong	79,4	10,4
4	Phấn Khô Qua Xanh	79,0	11,3
5	Phấn RI 6	80,9	10,7
	Trung bình	78,4	11,9
	CV(%)	11,2	30,5
	F	ns	ns

Ghi chú: ns khác biệt không ý nghĩa qua phân tích thống kê ở mức ý nghĩa 5%.

Hàm lượng nước trong cơm và tổng số chất rắn hòa tan (TSS) khác biệt không có ý nghĩa thống kê ở mức ý nghĩa 5% giữa các biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau (Bảng 4). Hàm lượng nước trong cơm trái trung bình 78,4% và TSS trung bình 11,9 °Brix.

3.7 Đánh giá cảm quan

Kết quả đánh giá cảm quan chất lượng cơm sầu riêng dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau cho thấy cơm trái sầu riêng thụ phấn tự nhiên và tự thụ phấn có màu vàng đậm, vị ngọt, béo và ráo cơm trong khi cơm trái thụ phấn Khổ Qua Xanh hay RI 6 cơm có màu vàng nhạt, ít béo và hơi nhão; cơm trái thụ từ phấn Monthong có từ vàng đến vàng đậm, vị ngọt béo và ráo cơm (Bảng 5). Kết quả đánh giá này cho rằng tự thụ phấn hay thụ phấn tự nhiên cơm trái sầu riêng sẽ có cảm quan tốt hơn nhưng nếu thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau thì cơm trái thụ phấn Monthong được đánh giá cao nhất.

Bảng 5: Đánh giá cảm quan chất lượng cơm của sầu riêng Sữa Hạt Lép dưới ảnh hưởng của biện pháp thụ phấn chéo bằng các loại phấn khác nhau tại Trại Thực Nghiệm Giống Cây Trồng, trường Đại Học Cần Thơ, mùa thuận 2005-2006

STT	Nguồn phấn	Màu sắc	Hương vị	Độ ráo cơm
1	Đối chứng	Vàng đậm	Ngọt-rất béo	Ráo
2	Phấn Sữa Hạt Lép	Vàng đậm	Ngọt-rất béo	Ráo
3	Phấn Monthong	Vàng đậm-vàng	Ngọt-béo	Ráo
4	Phấn Khổ Qua Xanh	Vàng-vàng nhạt	Ngọt-ít béo	Hơi ráo-nhão
5	Phấn RI 6	Vàng đậm-vàng	Ngọt-béo	Ráo-hơi ráo

4 KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ

Qua kết quả và thảo luận trên có thể có những kết luận như sau:

- Sầu riêng Sữa Hạt Lép có thể có đặc tính tự bất tương hợp một phần (partially self-incompatible).
- Thụ phấn chéo bổ sung cho sầu riêng Sữa Hạt Lép sẽ làm tăng tỉ lệ đậu trái, giữ trái trên cây dẫn đến tăng năng suất. Số hạt/trái tăng dẫn đến tăng tỉ lệ hạt ăn được, tỉ lệ cơm/trái, làm tăng tỉ lệ trái cân đối dẫn đến tăng trọng lượng trái lúc thu hoạch. Tuy nhiên, thụ phấn chéo bằng phấn sầu riêng Monthong, RI 6 và Khổ Qua Xanh không làm ảnh hưởng đến tỉ lệ hạt lép, hàm lượng nước trong cơm và tổng số chất rắn hòa tan.
- Thụ phấn chéo bổ sung bằng phấn sầu riêng Monthong cho cơm trái có màu vàng đều vàng đậm gần giống như cơm trái do sự tự thụ phấn nhưng có vị ngọt, béo và ráo cơm hơn so với thụ phấn RI 6 hay Khổ Qua Xanh.
- Nên áp dụng biện pháp thụ phấn chéo bổ sung cho sầu riêng Sữa Hạt Lép, đặc biệt là phấn sầu riêng Monthong để tăng năng suất và chất lượng cơm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- George, S.T., K.R. Pillai, H. Lim, S. Tham and M. Zai Abidin. 1993. Recent development in assisted cross-pollination to enhance yield of durian clone D 24. *In* O. Mohamad, M. Zainal Abidin, and O. Mohd. Shamsudin (eds). Recent developments in Durian Cultivation. MARDI, Serdang, malaysia.
- Lim, T.K and L. Luders. 1994. Boosting of Durian productivity. http://www.nt.gov.au/dpifm/Primary_Industry/Content/File/horticulture/fruit/PAGES+FRM+TB257-DURIAN+FLOWERING.pdf (cập nhật ngày 06/09/06).

Lim, T. K. 1996. Boosting durian productivity. RIRDC project DNT- 13A.

Lim, T. K. 1996. Durian: Characteristics and Cultivars.

[https://transact.nt.gov.au/ebiz/dbird/TechPublications.nsf/C027B9926081725769256EFE004F5B55/\\$file/639.pdf?OpenElement](https://transact.nt.gov.au/ebiz/dbird/TechPublications.nsf/C027B9926081725769256EFE004F5B55/$file/639.pdf?OpenElement) (cập nhật ngày 06/09/06).

Nguyễn Thị Bích Vân. 2001. Tăng khả năng đậu trái của sầu riêng Sỡ Hạt Lép Cái Môn bằng biện pháp thụ phấn nhân tạo bổ sung. Luận án thạc sĩ khoa học nông học – Đại Học Cần Thơ. 105 Tr.